

Центральний державний
історичний архів України
м. Київ
Фонд 103
Опис 1
№ за реєстром 167

МІКРОФОТОКопія

М и р г о р о д с к и й

п о л к о в ы й с у д

Ф о н д 103

О п и с 1

1748 - 1767

*Миргородський
Полковий
Суд*

Центральный государственный исторический архив
УССР

" МИРГОРОДСКИЙ ПОЛКОВОЙ СУД "

(название фонда)

Фонд № 103

Опись № 1

(название описи)

1743 - 1767 гг.

(крайние даты документальных материалов)

(сер. 17 ст. - 1763 р.)

м. Миргород, адміністративний центр
Миргородського полку

Полковий козацький судовий устрій ^{в Україні} почав складатися в середині 17 ст., цей процес посилювався у часи Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в кінці 40 - на початку 50 років. Суд діяв на засадах звичаєвого права, поточного законодавства, а також Литовських статутів, які найбільше відповідали інтересам українського населення, зокрема козацтва, і були основним джерелом українського права.

Суд і судочинство були тісно пов'язані з усією системою управління, в т.ч. урядом полку. Розмежування адміністративної і судової влади в полку було незначним. У середині 17 ст. функції судді виконував полковник, який разом з полковою старшиною розглядав цивільні і кримінальні справи. Оскільки військові та адміністративні обов'язки відволікали полковника від вирішення судових справ, він призначав помічника-полкового суддю, який не мав окреслених самостійних функцій. Вироки і рішення суду затверджував полковник. Уряд полкового судді остаточно з'явився за часів гетьманства Д. Многогрішного (1668-1672 рр.). Полковник призначав і звільняв полкового суддю, останній діяв лише за його дорученням.

Полковий суд ^{у 17 ст.} не мав постійного місця для судових засідань, вони відбувалися в ратушах, магістратах, а іноді в приватному будинку полковника. На засіданнях суду були присутніми урядовці полкового міста: городовий отаман, війт, бурмістр. Склад суду не був постійним. Вирішальний голос у суді мав полковник, за його розпорядженням проводилося розслідування і розгляд справ у суді, з ним погоджувалися вирoki, рішення.

З 1715 р. посада судді формально вважалася виборною. Його

обирала полкова старшина з шляхти або козацької старшини. У 1722 р., згідно з універсалом наказного гетьмана П.Полуботка, полковий суд визнавався самостійним урядом, його було відокремлено від міського суду, хоч окремі випадки спільного розгляду справ ще зустрічалися. З'явилася судова канцелярія. Судовий писар, якому підпорядковувався штат канцеляристів, став незалежним від полкового писаря.

Першим актом, який нормував діяльність полкового суду, була інструкція Д.Апостола від 13 липня 1730 р., що визначила склад суду, порядок судочинства. До складу суду входили: полковник, полковий обозний, суддя, сотник полкової сотні, судовий писар. Засідання відбувалися тричі на тиждень в приміщенні полкової канцелярії. Полковник залишався головою полкового суду. Він контролював хід судового розслідування, ухвалював рішення з спірних питань. Судова влада полковника ще більше посилювалася під час воєнних походів, коли полковий суд фактично діяв як польовий суд. Процес у суді був змагальним. Після вирішення справи суд підбирав відповідний артикул (статтю) і на підставі її ухвалював вирок або рішення. При розгляді тяжких кримінальних злочинів полковий суд не мав права виносити смертні вироки (у 17 ст. цим правом користувався), а лише міг висловити свою думку щодо справи, яку доповідав гетьману або Генеральному військовому суду. Без їхнього затвердження вирок не виконувався. Однак при розгляді більшості кримінальних злочинів суд виносив вироки, не доповідаючи вищій інстанції. У цивільних справах рішення суду, не оскаржені сторонами, вважалися остаточними.

Як суд 1-ї інстанції полковий суд на території полку розглядав цивільні, кримінальні і межові справи рядового козацтва, сотенної і полкової старшини і всього населення полку (крім генеральної старшини і духовенства). Як суд 2-ї інстанції він розглядав справи, які надходили до суду в порядку апеляції з со-

тених судів, ратуш, магістратів тих міст, що не були виключені з-під юрисдикції полкового суду. Полковий суд підпорядковувався гетьману і Генеральному військовому судові¹⁾, останній був і апеляційною інстанцією для нього.

Полкові суди ліквідовано згідно з універсалом К.Розумовського від 19 листопада 1763 р.²⁾, їхні функції було передано гродським і підкоморським судам.

Система діловодства полкових судів протягом їхнього існування змінювалася і, на жаль, досі ніким не вивчена. У середині 17 ст. хід судочинства і його наслідки фіксувалися в діловодстві магістратів і ратуш полкових міст в актових книгах, передбачених литовським статутом. У кінці 17 ст. і першій чверті 18 ст., коли полкове судочинство було тісно пов'язане з полковими канцеляріями, з'явилася зшиткова форма ведення справ у діловодстві, тобто документи з одного питання, що розглядалося в суді, формувалися в одному зшитку. Для цього періоду діяльності полкових судів відомі такі види документів як розиск, декрет, супліка, скарга, універсал тощо. З другої чверті 18 ст., коли в установах Гетьманщини було запроваджено російську систему діловодства, базовану на "Генеральному регламенті", в полкових судах також змінився документообіг.

Полковий суд одержував від вищих установ ордери, укази, інструкції; посилав їм рапорти, донесення, звіти; з рівними установами зносився промеморіями, повідомленнями; нижчим посилав укази, листи, повідомлення. До полкового суду поступали на апеляцію справи з сотених судів, ратуш, магістратів. В суді велися книги ^{для} запису документів, що надходили в суд; книги рішень,

1) ПСЗ, т. IX, № 6540;

2) ЦДІАК України, ф. 54, оп. 2, спр. 355; ПСЗ, т. XVI, № 12277; Сборник Харьковского историко-филологического общества. т. 8, X., 1896; с. 236-243.

вироків, вхідної і вихідної документації. Від учасників судових процесів надходили скарги, чолобитні прохання, донесення та документи, потрібні для доведення вини або виправдання. Судовий процес оформлювався протоколами, рішеннями та ін.

В кінці І9 ст. архів Миргородського полкового суду, в числі інших архівів ліквідованих дореформених судових установ, перевезено в Московський архів Міністерства юстиції. У жовтні 1925 р. українські архівні фонди з бувшого Московського архіву МЮ російський уряд передав Україні. Архів надійшов в Центральний історичний архів в м.Харкові (з 1943 - філіал ЦДІАК). З утворенням ЦДІА УРСР і згідно з Положенням про Центральний державний історичний архів УРСР в м.Києві почалося комплектування архіву.

Документальні матеріали фонду збереглися неповністю.^у

Фонд надійшов до ЦДІА УРСР з бувшого Центрального архіву давніх актів (1944 р.), бувшого філіалу ЦДІА в м.Харкові (1974 р.).

Всього зберігається 75 од.зб. за 1743-1781 рр.

Науково-довідковий апарат фонду складається з двох інвентарних описів : опис I за 1743-1761, 1768, 1763, 1764, 1767 (Київ) - II од.зб. До опису внесено дві нецілі описи; опис 2 за 1744-1762, 1765-1773, 1781 рр. (Харків) - 64 од.зб.

Справи систематизовано за хронологією в межах років, заголовки розкривають зміст справи. Текст описів машинописний. У 1965 р. здійснено тематичну розробку документальних матеріалів географічного каталогу, у 1969 р. створено страховий фонд (опис I, мікрокопії).

У фонді зберігаються справи про захоплення козацьких земель старшиною, монастирями; суперечки між козацькою старшиною, козаками за нерухоме майно, спадщину та ін.; рішення суду з цих питань.

Архівіст I категорії ЦДІАК України

Т.Сполицька

у В бібліотеці Київського університету з ф. Суденка зберігається Книга генералічного слідства Миргородського полку (1743-1781)

МИРГОРОДСЬКИЙ ПОЛК

полкові судді

1. Райченко Михайло (1652)
2. Котляр Яцько (1660)
3. Олексій Гаврило (1663-1666)
4. Гладченко Григорій (1666)
5. Ляхович Матвій (1667)
6. Іванів Андрій (1672-1676)
7. Зарудний Григорій Федорович (1690-1708, 1711)
8. Остроградський Матвій Іванович (1715-1734)
9. Остроградський Федір Матвійович (1734-1752)
10. Козачинський Федір (1758-1767)
11. Сахновський Григорій (1767-1771)
12. Малашевський Петро (1758)
13. Базилевський Федір Федорович (1772-1779)

Література : А.Шафонский. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малые России, из частей коей оное наместничество состоит. К., 1851; М.Е.Слабченко. Малорусский полк в административном отношении (историко-юридический очерк). Одесса, 1909; А.И.Пашук. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII - XVIII ст. (1648-1782). Львів, 1967; В.В.Панашенко. Полкове управління в Україні (середина XVII-XVIII ст.). К., 1997; В.В.Кривошея. Українська козацька старшина. Частина I. Урядники гетьманської адміністрації : реєстр. К., 1997; І.Іванов. Українські фонди, перевезені з Мясбю. Архіва справи 1921, кн. 4.

Л. С. Сидоренко

№ пп	Дело-проез.	Название дел и хранения	Др. ед.	Крайние даты	Кол. лист.	Примечание
1	2	3		4	5	6
1	Решения суда	за	1743 - 1751 гг.		91	
2	Дело об избивании священника м. Остапова	Иванова Е. смотрителем рязанских войсковых имений в Миргородском полку	Пыбулевским И.	1750 г., 1753 г.	8	
3	Решения суда	за	1751-1753 гг.	1751- 1753 гг.	85	
3-а	Дело о разделе имущества сотника Зарудного	между его следыками		1758 г.	10	
4	Дело о споре за землю	между казаками с. Барановки Миргородского полка	Попадеченко И. и Подсеменко И.	1754, 1757- 1759 гг.	106	
5	Дело о споре за имущество и деньги умершего казака Запорожской зечи	Шимченко П. между его сыном	Матвеем	1758 г., 1763 г.	10	
6	Дело о захвате имущества и денег у казаков	Д. Горкушинец Миргородской сотни	Семенова Е. и др.	1764 г.	17	
7	Дело о краде скота	у казаков с. Зубковки, Перво-Миргородской сотни, Миргородского полка	Жителыми м. Миргорода	Шабленко Л. и Золотаренко Н.	1767 г.	23
8	Дело о разделе движимого и недвижимого имущества	зачинского товарища Прилукского полка	Дубровского С. между Шаповаловским сотником Соханским И. и женой и сыновьями	Зинковским товарища Миргородского полка	Симе- вова.	61 д 6

9. Негейстевський опис, состав - 1743-
 мина в 1952. 1767г. Зп.
10. Негейстевський опис. 1750-
 1767г. Зп.

Внесено в опис на основани
 акта от 20/І-75. д/дла/дла
 по д н 9-10. Номіно 11/одинадцять/
 деп.

20/І-75. Нач. отдела Т. Сидієв.
 Ст. хр. Федор. Демин

Опис вивчено.
 Всього в наявності 11/одинадцять/сирів.
 Вітєрна: 3а;
 Зав. відділом М. С. Желенко Л. Я.
 Ст. археограф Т. Сидієв. Шибалєв Г. Я.

№. 10, 89р.

ЦДІАК УКРАЇНИ
 ПЕРЕВІРЕНО
 24 листопада 2005 р.

Зав. сектора зосередження
 давніх актів Федор. Демин.

ЦДІАК УКРАЇНИ
 ПЕРЕВІРЕНО
 "03" березня 2016 р.
 Зав. сектору зосередження давніх актів Федор. Демин.

В данную опись внесено 9 | десять | ед.
хранения. Литерные : - 3-а.

Научный сотрудник

| ПРДЫНЦ |

II|II- 52г.

Опись отредактирована научным сотрудником
ХОМУТЕЦКОЙ З. и отпечатана в 1954 году.

19 января 1956г. Кар. ситцена Л. Троянов

Гранитель документов Ривкинуева
Вирко: Зигид з акшои переворки на воеветі
документальных материалов в 2 III - 1971р.
Перевораче см. н. с. пр. Рудиничев
2/III - 41р Лер. Водзней Сесеру

В книге не указано и
примечено 2/96/иства.

25.5.89 Кр. т. 6/103 —

25/5/83 Школов

Школов
25.05.83.
Кудряв